György Péter

Válasz két reflexióra

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 34. szám, 2019. augusztus 23.

1. Dr. Hollós Sándor orvos, főiskolai tanár sok mindent nehezményez a balatonfüredi *Zsidó Kiválóságok Háza – Az üres tér múzeuma* című írásomban (*ÉS*, 2019/31., aug. 2.). Ez a – megítélésem szerint – különös intézmény, mint dr. Hollós valóban a párbeszéd szándékára valló írásában áll: „A rémséges múltat és jelent egy pozitív üzenettel kívánja összekötni." Mint ő maga is írja, lehet vitatkozni, hogy kit tekintünk „zsidó kiválóságnak". Jómagam valóban bonyolult kérdésnek látom, hogy ki zsidó, a legkevésbé sem tekintem magától értetődőnek a származás fogalmát, mert az ma már nehezen választható el a holokauszthoz vezető magyar „törvénykezés" egyes állomásaitól, melyek zsidóvá tettek magyar állampolgárokat, s ezzel sem akkor nem volt könnyű mit kezdeni, sem ma nem az. De habozás nélkül elfogadom, ha valaki ettől függetlenül magát zsidónak tekinti, pusztán felmenőire való tekintettel, s nem is ez az, ami aggodalommal tölt el, s ami valóban túlmutat ennek a büszke, valóban fontos és sajnos szerencsétlen intézménynek a létén.

A zsidó *kiválóság* fogalmát valóban lehetetlen módon értelmezték. A dr. Hollós által idézett, a statútumban szereplő mondat szerint: „Akik olyan maradandót alkottak, melyet a mai napig élvezhetünk." Kezdjük azzal, hogy *a Füreden bemutatott, döntően természettudományos felfedezéseknek semmi közük a kiválóságok származásához, ellenben ahhoz igen, hogy azok a felvilágodás eredményeként léptek ki zárt vallási közösségeikből, s életüket a fizikának, kémiának, biológiának, orvostudományoknak stb. áldozhatták, azaz a modern világ jeles elméi közé tartoztak*. Ha – s nyilván – voltak köztük vallásos nők és férfiak, akkor vallásuk gyakorlásának és tudományos munkásságuknak az összefüggését kellett volna a „zsidó kiválóság" jelentését világossá tévő érvként használni, ami viszont teljes képtelenség. *A természettudományos kutatás lényegéből eredően vallásilag közömbös.* Ha, tegyük fel, a kortárs genetikai „forradalom" során *bizonyos öröklődő betegségeket, illetve az azok hátterében álló mutációkat nagyobb gyakorisággal találják meg pl. az askenázi (populációban)* – nos ebből sem következik, hogy az adott kutató származása, vallási meggyőződése a legcsekélyebb összefüggésben állna természettudományos eredményeivel. S ha valaki úgy véli, igen, akkor sem tudomány, sem kiválóság nincs többé, csak Petőfi Barguzinban, Attila sírjának keresése és más hasonló identitásteremtő mítoszok.

Azt pedig, hogy az egyes tudományok jeles képviselőinek vallási hátterét, úgymond származását valaki összeszámolná, ezt az ostobaságot és otrombaságot a füredi szervezők sem követték el. Így tehát, önmagában a kiváló természettudósok származásának hangsúlyozása semmi más, mint narcisztikus és felette undok dicsekvés. Egy művészettörténeti fogalommal élve, egyszerű giccs. „Ám nem a legelhibázottabb kísérlet lenne az, amely azt tenné a giccs ismérvévé, hogy egy művészeti produktum, a realitás ellentétének nyomatékával, kifejezi vagy elködösíti az ellentmondás tudatát." (T.H. Adorno: *Derűs-e a művészet?* Zoltai Dénes fordítása.) *A realitás az, hogy „a zsidó kiválóság" semmi más, mint illuzorikus korreláció, semmire sem vezető vágy valamiféle bizonyosság iránt.* 2015 januárjában az EMIH kiállítást rendezett, amelynek a *TudáShalom* címet adta. (No comment.) Ez a vándorkiállítás a virágzó zsidó múltat és a XX. században történt felfoghatatan pusztulást és borzalmakat tárta a nyilvánosság elé. Csakhogy a kiállítás ugyanakkor híres zsidó áldozatokat, kiválóságokat mutatott be, akiknek valóban rettenetes megsemmisülés jutott sors helyett. Egy percre sem érthető, miért kell egy zsidó vallási közösségnek a holokausztban legyilkolt milliókkal történteket összekeverni az áldozatok teljesítményével. Rémes alakokat, jellemtelen gazfickókat a tetteik miatt kell bíróság elé állítani, és a nem a származásuk miatt elgázosítani. Zavarba ejtő giccs volt az is: a valóság eltagadása. Dr. Hollós Szunyogh Szabolcs nevét is említi. Ő, ugyancsak merő jóindulatból, a minap közzétette a *Zsidó nők* című könyvét, amelynek

tartalommutatója is szürreális lista. A zsidó nő… a Bibliában, …a vallásban… a testi szerelemben… mint múzsa… a tudományban stb.: világszínpadon, festészetben, filmen. S minden egyes fejezet egy egy kiválóság drámai meséjét ismétli el.

„Kultúránkat nem az teszi nehezen hozzáférhetővé a nép számára, hogy túl magas, hanem az, hogy túl alacsony. Furcsa gyógymód az, amikor azt még inkább lealacsonyítjuk, és utána darabokra bontva adagoljuk be.” (Simone Weil: *A gyökértelenség*. Gutbrod Gizella fordítása.)

(A genetikai kérdésekkel kapcsolatban köszönettel tartozom dr. Váradi Andrásnak.)

*

2. Ugyanazon írásomra reflektált Huszár Ágnes, s abban igaza van, hogy számos nagyszerű – az egyszerűség kedvéért – zsidó tudós teljesítményével az egész emberiséget gazdagította (*Globális vagy lokális?, ÉS,* 2019/33., aug. 16.). Csakhogy – mint azt fent igyekeztem kifejteni – a természettudományos eredményeiknek semmi közük a származásukhoz. A globális és lokális szemlélet bináris oppozícióját magam sem kedvelem, nem is gyakorlom, és Füreden sem erről volt szó. A Fidesz politikai programjának lenyomata semmi mást nem jelent, mint annak az etnikai esszencializmusnak a zsidó kontextusban való megismétlését, amelyet első írásomban röviden, jelen szövegben fentebb részletesebben is kifejtettem.

A holokauszt pedig – mint az elmúlt évtizedekben számos alkalommal erről szó esett – *nem* kizárólagosan a zsidók ügye, annak áldozatai magyarok voltak, akiknek egy része az izraelita vallási közösségek valamelyikéhez tartozott, mások kereszténynek hitték magukat, amíg tehették, vagy olykor bármely vallás gyakorlásán kívül éltek. A holokauszt éppúgy a magyar társadalom *saját* ügye, amint Trianon, amelyet a fentiek, tehát „a zsidók” éppúgy a *saját* tragédiájuknak tartottak, mint keresztény szomszédaik, lévén, hogy ők maguk 1920-ban még magyarok voltak. „A hagyományos gyászkultúrát” a holokauszt esetében sem tekintem túl szerencsés fordulatnak. A gyász kultúrájában mindig van valami személyes mozzanat. Szilágyi Domokos Petőfit gyászoló versét így fejezi be: „S akkor a fiú hirtelen megáll / (a civil őrnagy): Hát szemből, Halál.” Mindez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy személyes veszteségként élem meg, fájdalmasan, s olykor bizony könnyekkel a szememben olvasom a fiatalon öngyilkosságba kényszerült Szilágyi Domokos verseit, akit soha nem láttam, akivel nem beszélhettem, s a torkomban dobogott a szívem, amikor kolozsvári lakása küszöbét átléphettem.

A gyászban egyszerűen az emlékezet az, amit Huszár Ágnes „pozitív üzenetnek” vél. A holokauszt esetében valóban az a helyzet, hogy hosszú évtizedekkel később, számos embertársunk személyes ismerősének tekint megannyi ismeretlen embert, s akként is gyászolja őket. A „zsidó kiválóság”, ismétlem, illuzorikus korreláció, semmi más. A holokauszt ellenben jelen idejű valóságunk része is, mint azt Kertész Imre lenyűgöző életművében mindannyian olvashatjuk.